

Nr 259.

Av herr **Sandegård m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts förslag till lag om ändrad lydelse av 5 kap. 3 § strafflagen m. m.*

Kungl. Maj:ts proposition nr 67, med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 kap. 3 § strafflagen m. m. avser en utvidgning av tillämpningsområdet för det samhälleliga uppfostringsförfarande i fråga om lagöverträdare under 18 år, som genom lag 27 juni 1902 infördes i svensk rätt.

Genom sagda lag erhöll ifrågavarande 5 kap. 3 § följande lydelse: »Har brott blivit begånget av någon, som fyllt 15 men ej 18 år, och dömes han härför till böter eller fängelse i högst 6 månader, må domstolen, där den brottsligesinnesbeskaffenhet och omgivning samt graden av hans förståndsutveckling prövas sådant föranleda, förordna, att han skall, i stället för att undergå det ådömda straffet, insättas i allmän uppfostringsanstalt.» Såsom i propositionen erinras, föranledde de goda verkningarna av tvångsuppfostrans användning riksdagen att redan 1917 vidtaga sådan utvidgning av denna uppfostrans tillämpningsområde, att domstol erhöll befogenhet att förordna om minderårigs insättande i allmän uppfostringsanstalt, *jämväl i de fall, att fängelse i högst ett år eller straffarbete i högst 6 månader ådömts.*

Föreliggande proposition föreslår nu sådan ändring av samma § i strafflagens 5 kapitel, att *straffarbete t. o. m. 2 år och fängelsestraff i högst 4 år* må kunna utbytas mot tvångsuppfostran.

Givetvis innebure detta förslags upphöjande till lag ett ytterligare steg till förverkligande av den tanke, som i fråga om ungdomsbrottsligheten och dess effektiva bekämpande alltmer tränger igenom: att samhällets straffverksamhet efter hand och där omständigheterna föranleda, bör ersättas med ett uppfostringsförfarande, som i möjligaste mån tar sikte på brottslighetens orsaker och framför allt avser att genom lämpliga åtgärder i tid återföra de unga till förmåga av socialt liv och sedlig pliktuppfyllelse. Ur propositionens motivering må här citeras: »Samhället kan emellertid icke förlita sig enbart på effektiviteten av förebyggande åtgärder utan måste också på lämpligt sätt ordna en botande verksamhet i de fall, där brottslighet hos de unga redan framträtt. Och det ligger stor vikt uppå, att denna verksamhet från början blir rätt inriktad. På grund av det unga sinnets stora mottaglighet för intryck kan nämligen den behandling, för vilken den unge brottslingen blir föremål, antagas få ett bestämmande inflytande på hans framtida livsriktning. För det rätta valet av bote-medel mot det onda är det av vikt att känna dess orsaker. Undersökningar såväl i Sverige som i utlandet hava givit vid handen, att brottsligheten hos de unga

i det övervägande flertalet fall kan antagas bero på ogynnsamma miljöförhållanden, och att försummad eller bristfällig uppfostran härvid spelat en i många fall väsentlig roll. En omplacering i lämpligare omgivning i förening med fostrande omvårdnad måste därför antagas vara ett medel av utomordentlig vikt såväl för förebyggande av brottslighet som för rättande av dem, som redan råkat in på brottets bana. Sedan länge tillbaka har man också allmänt strävat att vid behandlingen av unga förbrytare giva allt mer ökat utrymme åt uppfostrande åtgärder antingen inom straffets ram eller i utbyte mot straff.»

Med erkännande av det framsteg, det i propositionen framlagda förslaget innebär, synes det oss dock böra övervägas, huruvida man icke, när spørgsmålet om förnyad ändring av ifrågavarande lagrum nu bragts inför riksdagens prövning, borde gå ett steg längre på den redan inslagna vägen. Propositionens fasthållande vid hopkopplingen av straffdöm och uppfostringsförfarande samt fastläsande av en viss högsta strafflatitud som gräns för en domstols möjlighet att även där »den brottsliges sinnesbeskaffenhet och omgivning samt graden av hans förståndsutveckling pröva sådant föranleda» förordna om hans insättande i uppfostringsanstalt, ha enligt vår mening icke övertygande motiverats. Särskilt synas oss de synpunkter, som i utlåtanden över de s. k. ungdomsbrottslighetssakkuunigas betänkande framförts av länsstyrelsen i Stockholms län och styrelsen för Statens uppfostringsanstalt å Bona, bort förtjäna större beaktande. Vi tillåta oss ur Bonastyrelsens yttrande anföra följande: »----- det har ----- erinrats, att såväl den å uppfostringsanstalt intagne själv som hans anhöriga lätt nog förledas till jämförelse mellan det ådömda, oflast tämligen kortvariga straffet och den långa uppfostringstiden, i följd varav anspråk framställts på utskrivning från uppfostringsanstalten, när den tid, som motsvarar den ådömda strafftiden, förflutit ----- . Det säkraste sättet att få den ovanberörda missuppfattningen angående tvångsuppfostrans karaktär ----- helt och hållet undanröjd vore otvivelaktigt genomförandet av sådan lagändring, att den, om vilkens insättande i allmän uppfostringsanstalt domstol förordnar, icke ådömes något straff. Detta låte sig också göra, därest domstol ägde att ----- där förutsättningar för uppfostringsförfarande vore tillfinnandes ----- förordna härom, oberoende av vad straff det brott, för vilket han sakerförklarats, skulle betingat. Då den strafflatitud, inom vilken tvångsuppfostran skulle kunna komma till användning, enligt det framlagda lagförslaget skulle höjas till två års straffarbete, respektive fyra års fängelse, bleve det ett sådant fåtal unga lagöverträdare mellan 15 och 18 år, som ej komme under bestämmelsen i fråga, att det icke borde möta några betänkligheter att här helt upphäva varje strafflatitud. Erfarenheten har nämligen ådagalagt, att man icke av brottet i och för sig kan bilda sig något bestämt omdöme om uppfostringsmöjligheterna. Det har sålunda icke sällan förekommit, att en yngling, som endast varit dömd till böter eller någon månads fängelse, varit vida mer svärdisciplinerbar än den, som dömts till flera månaders straffarbete. Med de föreslagna bestämmelserna skulle det också allttjämt kunna hända, att domstols befogenhet att förordna om insättande i allmän uppfostringsanstalt bleve beroende av om brottet fullbordats eller ej. Då

det ju här gäller att bestämma om den med hänsyn till förebyggande av brottets upprepande lämpligaste behandlingen. måste det emellertid betraktas såsom principiellt oriktigt, att det förhållandet, huruvida ett brott (såsom exempelvis otukt med minderårig flicka) fullbordats eller på grund av omständigheter, som äro oberoende av gärningsmannen, icke blivit fullbordat — i vilket senare fall straffet blir vida mindre — skall vara avgörande för, huruvida uppfostringsförfarande må kunna tillgripas eller ej. Brottslingens uppfostran blir ju icke svårare i det ena fallet än i det andra. Och vid det förhållandet, att en diskretionär prövning, huruvida en särskilt uppfostrande behandling kan för lagöverträdarens rättande vara lämpligare än undergående av straff, i varje fall tillkommer domstolen, kan det ju ej finnas något tvingande skäl att inom viss strafflatitud begränsa domstols befogenhet att förordna om insättande i allmän uppfostringsanstalt. Upphåves här varje strafflatitud, torde intet hinder möta för sådan lagändring, att i det fall domstol prövar uppfostringsåtgärder böra komma till användning, det efter sakerförklaring icke ådömes något straff.»

Enligt vår mening kan mot den principiella riktigheten av dessa synpunkter icke resas några vägande invändningar. Det torde väl icke heller komma att visa sig omöjligt att övervinna de praktiska och lagtekniska svårigheter, som en lagändring i denna riktning möjligen skulle medföra. Slutligen må framhållas, att erfarenheten — såsom t. ex. av närslutna bilaga framgår — visat, att även med den av K. M:t föreslagna högre strafflatituden fall kunna förekomma, där domstolen trots övertygelse om lämpligheten av tvångsuppfostran skulle vara förhindrad meddela förordnande härom.

Med stöd av vad sålunda anförts tillåta vi oss hemställa,

att riksdagen måtte besluta sådan ändring i 5 kap. 3 § strafflagen, att domstol erhåller befogenhet att, där någon, som fyllt femton men ej aderton år, blivit övertygad om begånget brott, och där den brottsliges sinnesbeskaffenhet och omgivning samt graden av hans förståndsutveckling prövas sådant föranleda, förordna, att han skall, i stället för att ådömas straff, insättas i allmän uppfostringsanstalt,

samt att vederbörande utskott måtte, under förutsättning av bifall till denna hemställan, utarbeta förslag till lydelse av ifrågavarande paragraf och föreslå de övriga ändringar i gällande lag, som kunna bliva nödvändiga.

Stockholm den 12 mars 1924.

Karl Sandegård.

Ivan Pauli.

Kerstini Hesselgren.

Bilaga.

En ovanlig nådeansökan.

Domstol och åklagare begära nåd för fånge.

Ansökningen av principiell betydelse.

Av Skånings och Valle häradsrätt dömdes nyligen en yngling, John Olsson, till 2 ¹/₂ års straffarbete för sedlighetsbrott. I en till K. M:t i dag ingiven nådeansökan hemställes nu, att straffet måtte ändras därhän, att O. i stället för frihetsstraff insättes i uppfostringsanstalt. Det egendomliga med denna nådeansökan är, att den kommer från domstolen själv med häradshövding G. Kronlund i spetsen, samt att allmänna åklagaren i målet instämt i densamma — något som väl sällan om ens någonsin förekommit hos oss.

Ansökningen är av principiell betydelse därför, att den visar huru otillfredsställande ur humanitär synpunkt vår svenska strafflag är och det trängande behovet av en omarbetning.

I ansökningen framhålles bl. a., att Olsson, som vid brottets begående ännu ej fyllt 16 år, är ärftligt belastad samt redan tidigt blivit ställd ensam och utom räckvidden av föräldratillsyn. Om han insättes i straffanstalt på lång tid är det fara värt, att det unga sinnet nedbrytes och hans kroppsliga utveckling tillika tager skada. Mera i överensstämmelse med moderna straffrättsprinciper beträffande ungdomsförbrytare vore att med bortseende från straffet som vedergällningsmedel söka i möjligaste mån upprätta den unge brottslingen och av honom skapa en nyttig samhällsmedlem.

(Aftonbladet den 22 maj 1922.)